

DIPLOMAT A HISTORIK PROF. KAMIL KROFTA A FF UK BRATISLAVA

JAROSLAV HRDLIČKA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY

HUSSITE THEOLOGICAL FACULTY OF CHARLES UNIVERSITY

jaroslav.hrdlicka@htf.cuni.cz

DIPLOMAT AND HISTORIAN PROF. KAMIL KROFTA AND FF UK BRATISLAVA

Abstract: Kamil Krofta (1876–1945), Czech historian, studied history at the Faculty of History of Charles University in Prague. After 1919, he worked in the diplomatic service in the Vatican, Vienna, Berlin, and from 1936–1938 Minister of Foreign Affairs of the Czechoslovak Republic. After the death of Prof. Jan Heidler, during his diplomatic service in Vienna, he was a professor of general modern history at the Faculty of Philosophy of Comenius University in Bratislava from 1923–1925. His research and publications during this period and later on were devoted to medieval and modern history of Hungary and Slovakia. He contributed to the establishment of modern Slovak historical science.

Keywords: historian; Comenius University; Slovak University in Bratislava; Edvard Beneš; Josef Borovička; Gustav Friedrich; Julius Glücklich; Jan Heidler; Rudolf Holinka; Kristián Hynek; Václav Chaloupecký; Vladimír Klecanda; Kamil Krofta; Dobroslav Orel; Josef Pekař; Albert Pražák; Daniel Rapant; Josef Šusta; Branislav Varsik

THEOLOGICAL REVIEW, Vol. 94, 2023, No. 3 - 4, Number of Article 4, p. 267 – 276.

DOI: 10.14712/12117617.94.3-4.4

K založení Univerzity Komenského došlo na základě zákona 375/1919 Sb. z 27. 6. 1919.¹ Jejím prvním rektorem se na podzim 1919 stal profesor Lékařské fakulty UK v Praze MUDr. Kristián Hynek.² Z fakult zahájila téhož roku jako první činnost lékařská. Filozofická fakulta UK ji následovala v akademickém roce 1921/1922. V září 1921 zvolila své vedoucí představitele a zahájila přednáškovou

¹ Ročenka Univerzity Komenského za první pětiletí 1919–1924, Bratislava: AS UK, 1925, s. 3n. Zprávy o vzniku univerzity a jejím vývoji. Zákonem byla zrušena Alžbětinská univerzita v Bratislavě a vznikla zde československá státní univerzita o fakultách: filosofické, právnické, lékařské a přírodovědecké. Přednášky se měly konat česky a slovensky. Vládním nařízením č. 595/1919 Sb. se měla nazývat Univerzita Komenského. Alžbětinská univerzita vznikla r. 1912, činnost započala 1914, měla tři fakulty, filosofickou, právnickou a lékařskou.

² CSÁDER Viliam, Rektori Univerzity Komenského 1919–2009, Bratislava: UK, 2009, s. 11–13.

činnost.³ Z historie se přednášely kurzy všeobecných a československých dějin. K nim postupně přistupovaly další z archeologie, filozofie, literární vědy.⁴

Pro výuku československých dějin na bratislavské FF UK se mezi světovými válkami stal významným český historik prof. Václav Chaloupecký.⁵ Jako žák Josefa Pekaře podal na přání učitele 19. října 1921 na FF UK žádost o udělení venia legendi pro československé dějiny, aby zde v lednu 1922 získal soukromou docenturu.⁶ Během roku 1922 dosáhl nejprve mimořádné a pak řádné profesury FF UK.⁷

Vznik Československé republiky roku 1918 navodil pro část českých historiků vykročení po cestách vytváření obrazu „československých dějin“, v kontextu proměn vztahů Čechů a Slováků mezi světovými válkami. Čechoslovakismus, představa jednoho národa o dvou větvích, české a slovenské patřil k základním kamenům ideové podoby meziválečného Československa. V průběhu třicátých let minulého století byla jeho zpolitizovaná a ideologizovaná podoba stále více podrobována kritice mladých slovenských historiků, jako omezující reálné slovensko - české vědecké, společenské i kulturní vztahy.

Slovenské dějiny byly na FF UK přednášeny v rámci Chaloupeckého kursů československých dějin. Historik již roku 1922 publikoval základní orientující studii na téma československých dějin. Termín i disciplínu československých dějin teoreticky promyslel a dotvořil. Stal se jedním z předních českých zakladatelů slovenské medievistiky. Jeho bratislavské působení trvalo téměř dvě desítky let, a bylo završeno rektorským úřadem na UK v akademickém roce 1937/38.⁸ Do

³ Protokol o prvé ustavující schůzi profesorského sboru FF UK 23. září 1921. Archiv UK. Protokoly UK; NOVÁK Jozef - SOPUŠKOVÁ Alžběta, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě, Martin: Osveta, 1987, s. 8; PAVLÍKOVÁ Ludmila - TICHÝ Miloš, Vznik a začátky Univerzity Komenského, in: Univerzita Komenského 1919-1994 Bratislava, Bratislava: UK, 1994, s. 15-17.

⁴ NOVÁK Jozef - SOPUŠKOVÁ Alžběta, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě, Martin: Osveta, 1987, s. 12.

⁵ PAULINYIOVÁ Emília, Vznik a vývin Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v rokoch 1921-1945, in: Päťdesiat rokov Univerzity Komenského, Bratislava: UK, 1969, s. 288.

⁶ Václav Chaloupecký-Profesorskému sboru FF UK, dopis z 19. října 1921. Archiv UK, fond FF UK, č. knihy 66; MŠANO-Děkanátu FF UK, dopis z 6. ledna 1922, č. j. 124398/1921. Archiv UK, fond FF UK, č. knihy 66.

⁷ Zápis z ústní vědecké rozmluvy Václava Chaloupeckého na schůzi profesorského sboru FF UK 9. prosince 1921. Archiv UK., fond FF UK, č. knihy 66; MŠANO-Václavu Chaloupeckému, dopis z 1. března 1923, č. j. 12755-IV. - 1923. Archiv UK., fond FF UK, č. knihy 66. President Masaryk jmenoval Chaloupeckého řádným profesorem 29. prosince 1922; PAULINYIOVÁ Emília, cit. dílo (1969), s. 288.

⁸ CHALOUPECKÝ Václav, Československé dějiny, in: ČČH, roč. 28, č. 1-2, 1922, s. 1-30. Původně habilitační přednáška na zkoušku přednesená 9. prosince 1921; DUCHÁČEK Milan, Jak dobýt Slovensko. Kořeny čechoslovakismu Václava Chaloupeckého, in: Dějiny a současnost, roč. 32, č. 2/2010, s. 24-27; JIROUŠEK Bohumil, Václav Chaloupecký jako dědic Josefa Kalouska a Josefa Pekaře, in: Václav Chaloupecký a generace roku 1914. Otazníky české a slovenské historiografie v éře první republiky, Liberec – Praha – Turnov: TU, ÚD UK a AUK, PSČR, 2018, s. 26-27. Chaloupecký se pak stal nástupcem J. Pekaře na stoličce československých dějin FF UK v Praze a zemřel r. 1951.

Chaloupeckého generace patřili i s Bratislavou spojení historici Josef Borovička, Vladimír Klecanda aj.

Všeobecné novější dějiny na bratislavské FF UK přednášel historik Jan Heidler (1883-1923). Původně profesor Obchodní akademie v Praze Karlíně, roku 1919 soukromý docent na FF Univerzity Karlovy v Praze, řádný profesor bratislavské FF UK 1921-1923. Zemřel na srdeční selhání 29. května 1923 za pobytu na jihu Evropy.⁹

Po smrti profesora Heidlera se jako hostující profesor a jeho nástupce s Bratislavou spojil ve Vídni na postu vyslance diplomaticky působící prof. Kamil Krofta.¹⁰ Oba historici se dobře znali z Prahy.¹¹ Krofta, který na sklonku 19. století ve Vídni absolvoval Institut für Österreichische Geschichtsforschung, byl jako vyslanec do hlavního města Rakouska povolán na počátku roku 1922.¹²

Kroftovo spojení se Slovenskem lze zachytit již během jeho předešlých dvou let římského diplomatického působení ve Vatikánu. Zde jako vyslanec ČSR jednal o nastavení statutu teologické fakulty v Bratislavě, zřízené roku 1919, obsazení diecézí katolické církve na Slovensku vhodnými biskupy a úpravě území maďarských diecézí, zasahujícího na Slovensko.¹³

Ještě za Heidlerova života, na zasedání 9. října 1922 profesorský sbor FF UK v Bratislavě usnesl, aby Ministerstvo školství a národní osvěty (MŠANO) oslovilo vyslance ČSR ve Vídni prof. Kroftu, zda by nekonal na univerzitě v Bratislavě občasné přednášky z českých náboženských a hospodářských dějin. Ministerstvo mělo zjistit, zda by to mohly být jednotlivé přednášky, kratší přednáškové cykly, či pravidelné semestrální kurzy.¹⁴ Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) pak 2. ledna 1923 Kroftovi oznámilo, že nemá námitek, aby na univerzitě v Bratislavě konal

⁹ DOLAN Ondrej, Univerzita Komenského. Prehľad profesorov 1919-1966 Prehľad pracovníkov 1919-1948, Bratislava: Rektorát UK, 1968, s. 93; KUČERA Karel, Historik Jan Heidler, in: Historie & historici, Praha: UK, 1992, s. 123-148; PAULINYIOVÁ Emília, cit. dílo (1969), s. 288; BERNÁT Libor. Korespondence Kamila Krofta s Jánem Kvačalou, in: Práce z dějin Akademie věd, roč. 6, č. 1/2014, s. 66; -hr-, Prof. Jan Heidler zemřel, in: Lidové noviny, roč. 31, č. 265/1923, s. 2.

¹⁰ DOLAN Ondrej, cit. dílo (1968), s. 105; PAULINYIOVÁ Emília, cit. dílo (1969), s. 289.

¹¹ Jan Heidler-Kamilu Kroftovi, dopis z 17. listopadu 1915, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 2, inv. č. 90.

¹² KROFTA Kamil, Curriculum vitae, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 1, inv. č. 19; KROFTA Kamil, Můj první pobyt ve Vídni, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 21, inv. č. 613; KROFTA Kamil, Můj první pobyt ve Vídni, in: Vídeňský deník 31.března 1923; PACÁK Artur, Vyslancem ve Vídni, in: O Kamilu Kroftovi, historikovi a diplomatu, Praha: Melantrich, 1936, s. 202.

¹³ DEJMEK Jindřich, Historik v čele diplomacie Kamil Krofta, Praha: Karolinum, 1998, s. 8; MORÁVKOVÁ Naděžda, Plzeňan Kamil Krofta, Plzeň, Koniáš, 2016, s. 165, 168.

¹⁴ MŠANO-MZV Praha, dopis z 27. října 1922, č. 113776/22. Archiv UK, fond FF UK, karton č. 73; DOLAN Ondrej, cit. dílo (1968), s. 105. Krofta byl suplujícím řádným profesorem všeobecných dějin FF UK 1923-1924; DEJMEK Jindřich, Historik v čele diplomacie Kamil Krofta, Praha: Karolinum, 1998, s. 10.

v zimním a letním semestru 1923 jednotlivé přednášky, či jejich kratší cykly.¹⁵

Prof. J. Heidler zemřel na srdeční selhání 29. května 1923. Proděkan FF UK prof. Orel již 31. května 1923 uskutečnil ve Vídni rozhovor s vyslancem prof. Kroftou. Historik v něm projevil ochotu suplovat stolicí novějších všeobecných dějin, uprázdňenou Heidlerovým úmrtím, a to od počátku dalšího akademického roku, do doby, než bude řádně obsazena. Odborový přednosta MŠANO F. Matouš-Malbohan pak souhlasil, že děkanát FF UK může prof. Kroftu žádat o suplování již od 1. července 1923.¹⁶

2. června 1923 napsal Kroftovi z Bratislavy prof. V. Chaloupecký. Vyjádřil radost nad jeho souhlasem suplovat v Bratislavě a uvedl, že by po skončení jeho pomoci jako Heidlerova nástupce rád viděl J. Borovičku.¹⁷

Děkanát FF UK 22. června 1923 oznámil Kroftovi, že byl na schůzi profesorského sboru fakulty zvolen členem komise pro habilitační řízení historika Vladimíra Klecandy. Dalšími jejími členy se stali profesori Gustav Friedrich a V. Chaloupecký.¹⁸ Kroftova bratislavská činnost na FF UK se pak rychle rozběhla. Tak za jeho působení začala vznikat moderní slovenská historická věda.

23. června 1923 prof. Chaloupecký navrhl profesorskému sboru FF UK, aby bylo MŠANO informováno, že prof. Krofta souhlasí, že bude v Bratislavě konat přednášky z všeobecných dějin v rozsahu tří hodin týdně.¹⁹ Již na schůzi 26. června 1923 profesorský sbor jednomyslně jeho návrh přijal. MŠANO s tím svým výnosem z 19. září 1923, č. 102326/IV./123 vyjádřilo souhlas.²⁰

Děkanát FF UK pak prof. Kroftovi poslal opis výnosu MŠANO z 19. září 1923. Současně požádal historika, aby jím ohlášený přednáškový kurz (Přehled vývoje

¹⁵ MZV ČSR - Kamilu Kroftovi, dopis z 2. ledna 1923, č. j. 179226/V 3ai 22. Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 12, inv. č. 507.

¹⁶ Dobroslav Orel Děkanát FF UK-Profesorskému sboru FF UK, Zpráva z 31. května 1923, č. 1239/22-23, Archiv UK, fond FF UK, karton č. 73. František Matouš-Malbohan (nar. 1877), odborový přednosta pro vysoké školy a vědecké ústavy MŠANO.

¹⁷ Václav Chaloupecký - Kamilu Kroftovi, dopis z 2. června 1923, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 2, inv. č. 108; Václav Chaloupecký - Kamilu Kroftovi, dopis z 16. června 1923, Tamtéž. Informoval později Kroftu, že by na FF UK uvítal i docenturu Vladimíra Klecandy.

¹⁸ Děkanát FF UK - Kamilu Kroftovi, dopis z 22. června 1923, č. j. 1378/22-23. Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 12, inv. č. 507; Děkanát FF UK - Kamilu Kroftovi, dopis z 7. března 1924, č. j. 1224/23-24. Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 12, inv. č. 507. Krofta byl pozván na schůzi habilitační komise k habilitačnímu řízení V. Klecandy 12. března 1924.

¹⁹ Václav Chaloupecký - Profesorskému sboru FF UK, dopis z 23. června 1923, Archiv UK, fond FF UK, karton č. 73. Uvedl, že Krofta nabídl proděkanu FF UK prof. D. Orlovi pomoc, s tím, že by konal tříhodinový kurz týdně, s názvem: Přehled vývoje státního zřízení v zemích středoevropských a hlavních názorů na stát a veřejné právo. Na toto téma již Krofta přednášel na FF Univerzity Karlovy v Praze.

²⁰ Děkanát FF UK-MŠANO Praha, dopis z 26. června 1923, č. 1239/22-23, Archiv UK, fond FF UK, karton č. 73; MŠANO Praha-Děkanátu FF UK, dopis z 19. září 1923, č. 102326/IV./123, Archiv UK, fond FF UK, karton č. 73.

státního zřízení v zemích středoevropských a hlavních názorů na stát a veřejné právo) mohl uveřejnit v seznamu vyhlášených přednášek na akademický rok 1923/24.²¹

Historik celý studijní rok 1923/24 a zimní semestr 1924/25 na FF UK dojížděl každý týden z Vídně k přednáškám.²² Jak dokládají prameny, Krofta k této přednáškové činnosti využil některé své starší pražské předválečné kurzy z Univerzity Karlovy.²³

29. září 1923 MŠANO jmenovalo Kroftu do konce akademického roku 1925/26 členem vědecké zkušební komise pro učitelství na středních školách v Bratislavě.²⁴ V letním semestru 1924 konal Krofta své přednášky pro řadu jiných povinností až od 12. března 1924.²⁵

Na v Bratislavě přednášejícího Kroftu i Heidera z českých historiků později vzpomínal žákovsky Rudolf Holinka.²⁶

Počátkem roku 1925 byl Krofta povolán z Vídně, na místo československého vyslance v Berlíně.²⁷ Na slavnosti pořádané rektorem UK, profesorským sborem FF UK a Slovenským klubem 7. února 1925 historik, v sále Slovenského klubu v Redutě pronesl svou poslední přednášku **O úkolech slovenské historiografie**. Zde, jako i v řadě svých dalších textů o dějinách Slovenska, konstatoval, že si Slováci v dějinách nemohli vytvořit státně národní tradici. To zprvu ovlivnilo vývoj jejich dějepisectví, ve prospěch bádání o historii slovenské kultury. Vznik Československa

²¹ Děkanát FF UK-Kamilu Kroftovi, dopis z 29. září 1923, č. j. 47/23-24, Archiv UK, fond FF UK, karton č. 73; Kamil Krofta - Josef Pekařovi, dopis z 5. října 1923, in: Korespondence Josefa Pekaře a Kamila Krofty, ČECHURA Jaroslav a ČECHUROVÁ Jana (eds.), Praha: Karolinum, 1999, s. 60. O svém přednáškovém kurzu informoval Pekaře.

²² KROFTA Kamil, O úkolech slovenské historiografie. Bratislava: Academia, 1925, s. 3.

²³ KROFTA Kamil, Ústavní dějiny rakouské. Země uherské do roku 1526. Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 10, inv. č. 480; KROFTA Kamil, Vývoj středověkého zřízení církevního v našich zemích Tamtéž, inv. č. 483.

²⁴ Rudolf Bechyně, ministr, MŠANO- Ředitelství vědecké komise zkušební pro učitelství na školách středních v Bratislavě, dopis z 29. září 1923, č. j. 88249/II. Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 12, inv. č. 507. Krofta byl examinátorem pro všeobecné dějiny.

²⁵ Vyhláška č. j. 1205/23-24. Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 12, inv. č. 507.

²⁶ HOLINKA Rudolf. Vzpomínka na vyslance za universitní katedrou v Bratislavě, in: O Kamilu Kroftovi, historikovi a diplomatu, Praha: Melantrich, 1936, s. 70-73. Zachytil Kroftův styl přednášení, vystupování a uvedl, že jeho přednáškový kurz v zimním semestru 1923/24 nesl název **Přehled vývoje státního zřízení v zemích středoevropských a hlavních názorů na stát a veřejné právo od středověku, až do naší doby, část I**. V letním semestru 1923/24 Krofta pokračoval částí II. tohoto kurzu. Jeho přednáškový kurz v zimním semestru 1924/25 nesl název **Vývoj středověkého zřízení církevního v našich zemích**, v letním semestru 1924/25 název **Církevní poměry v zemích domu rakouského v století 16**.

²⁷ DEJMEK Jindřich, cit. dílo (1998), s. 12; HOFFMANN Kamil, Poslední vyslanecká stanice: Berlín, in: O Kamilu Kroftovi, historikovi a diplomatu, Praha: Melantrich, 1936, s. 210. Pověřovací listiny v Berlíně Krofta odevzdal 28. března 1925.

roku 1918 navodil témata i legitimitu společných dějin Čechů a Slováků a promítl je do dalšího vývoje dějepisectví na Slovensku.²⁸

Nová generace slovenských historiků, představu jednotných československých dějin svých českých učitelů, mezi něž patřil i Krofta, přijala s různým stupněm odstupu a mírou kritiky. Přední slovenský historik Branislav Varsík (1904-1994), ji přijal do značné míry pragmaticky, neboť byla dobově vlivná.²⁹ Další významný slovenský historik Daniel Rapant (1897-1988) se vůči ní vymezoval podstatně výrazněji. Jeho kritika představy jednoho československého národa byla mezi válkami nesena obavou, že maďarská politická dominance na Slovensku může být po roce 1918 ve slovenském dějepisectví nahrazena českou. Československé dějiny tím Rapant neodmítal, jejich slovenskou působivost ale zásadně omezoval.³⁰ Jak dokládají uchované historické prameny, Krofta studijní výsledky svého pražského žáka D. Rapanta na Státní archivní škole sledoval již v létě 1920, rok po jejím založení.³¹ Později posílal pravidelně Rapantovi i své knihy.³²

Kroftovu, s bratislavskou FF UK spojenou publikační činnost o Uhrách a Slovensku, zachytily Klikova i Glücklichova bibliografie.³³ Tuto jeho publikační činnost si zde zpřehledněme.

V bratislavské univerzitní extenzi 8., 11. a 15. května 1924 přednášel Krofta na téma **Ústavní vývin Slovenska**. Cyklus šesti přednášek již v roce 1919, s využitím svých univerzitních kurzů, proslavil v Praze a pro Bratislavu jej podstatně doplnil a dopracoval. Za bratislavský cyklus přednášek Kroftovi poděkoval prof. Dobroslav

²⁸ KROFTA Kamil, O úkolech slovenské historiografie. Bratislava: Academia, 1925, s. 18; Rektorát UK-děkanátům všech fakult UK, Zaslání pozvánky na večírek na rozloučenou s vyslancem prof. K. Kroftou z 2. února 1925, č. j. 1631/24-25, Archiv UK, fond FF UK, karton č. 73.

²⁹ HUDEK Adam, Slovenská historiografia a československé dejiny v rokoch 1918 – 1968, in: Forum Historiae, roč. 1, č. 1/2007, s. 50; VARSÍK Branislav, O jednotnosti československých dejín, Bratislava: Učená spoločnosť Šafaříkova, 1937, s. 15. Branislav Varsík, 1933 docent, 1938 mimořádný, 1940 řádný profesor všeobecných dějin FF UK.

³⁰ DOLAN Ondrej, cit. dílo (1968), s. 116; HUDEK Adam, cit. dílo (2007), s. 51; KAMENEC Ivan, Spoločnosť-politika-historiografia. Pokrivené (?) zrkadlo dejín slovenskej spoločnosti v dvadsiatom storočí, Bratislava: Historický ústav SAV - Prodama, 2009, s. 231; RAPANT Daniel, Československé dejiny (reflexie a kritiky), in: Prúdy, roč. 18, č. 7/1934, s. 407. Rapant studoval dějiny 1918-1922 na FF UK v Praze u J. Pekaře, J. Šusty a K. Krofty, 1919-1922 Vysokou školu archivní v Praze, 1922-1923 na univerzitách v Paříži, Vídni a Budapešti. Doktorát r. 1923, docentura 1928, mimořádný profesor bratislavské FF UK r. 1933, řádný profesor 1940. Od akad. roku 1950/51 nemohl přednášet.

³¹ Vladimír Klecanda - Kamilu Kroftovi, dopis ze 17. července 1920, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 3, inv. č. 136; Josef Pekař - Kamilu Kroftovi, dopis ze 14. února 1929, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 3, inv. č. 195. Po Rapantově habilitaci Pekař Kroftovi o svém žaku napsal, že je domýšlivý a výchova mu nepomohla.

³² Daniel Rapant - Kamilu Kroftovi, korespondence 1930-36, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 3, inv. č. 212.

³³ KLIK Josef, Bibliografie prací Kamila Krofty, In: KROFTA Kamil. Listy z náboženských dějin, Praha: Historický klub, 1936, s. 427-428; GLÜCKLICH Julius, Kamil Krofta, Praha: ČAVU, 1947, s. 58-59.

Orel, proděkan FF Univerzity Komenského.³⁴ Přednášky mohly být na jaře 1924 vydány v Praze pod názvem **Čtení o ústavních dějinách slovenských**.³⁵ S vydáním knihy a dopravou části jejího nákladu na Slovensko pomáhal Kroftovi Josef Pekař.³⁶ V roce 1924 bylo v Bratislavě Kroftovi vydáno dílo **Konec starého Uherska**.³⁷

Prof. Krofta o tématech z uherských dějin publikoval i v letech, kdy bratislavskou univerzitu opustil. V roce 1931 přednášel na slavnostním zasedání Učené společnosti Šafaříkovy (USŠ) v Bratislavě na téma **Stará ústava česká a uherská**. Přednáška, vlastně pokračování Čtení o ústavních dějinách slovenských, mu byla vydána.³⁸ V témže roce napsal a vydal v předním periodiku na Slovensku i článek **Čechoslováci a Maďaři na začátku svých dějin**.³⁹

V roce 1932 se historik věnoval myšlenkovým i časovým kořenům čechoslovakismu v díle **Čechové a Slováci před svým státním sjednocením**.⁴⁰ O dva roky později je doplnil rozsáhlou studií **Národnostní vývoj zemí československých**.⁴¹ Vznikla z historikovy přednášky konané 18. ledna 1934 pro Společnost pro studium národnostních otázek, v rámci cyklu o národnostním problému v Československu. Strojopis jádra přednášky se uchoval.⁴²

Pro Časopis Svobodné školy politických nauk v Praze roku 1934 vyšla Kroftova rozsáhlá a cenná studie **My a Maďaři v bojích s Turky**.⁴³

Letům Kroftova bratislavského působení se později postupně věnovalo několik historiků. V roce 1936 jejich řadu otevřel (k historikovým šedesátinám vydaný) sborník **O Kamilu Kroftovi, historikovi a diplomatu**. Úvodem jej předznamenal

³⁴ Dobroslav Orel Děkanát FF UK - Kamilu Kroftovi, dopis z 29. května 1923, č. j. 1284/1923. Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 12, inv. č. 507; Kamil Krofta - Josef Pekařovi, dopis z 5. října 1923, in: Korespondence Josefa Pekaře a Kamila Krofty, ČECHURA Jaroslav a ČECHUROVÁ Jana (eds.), Praha: Karolinum, 1999, s. 60. Krofta informoval Pekaře, že v Bratislavě přednášel třikrát po dvou hodinách.

³⁵ KROFTA Kamil, Čtení o ústavních dějinách slovenských, Praha: Historický klub, 1924, s. 72; HOLINKA Rudolf. cit. dílo (1936), s. 73.

³⁶ Josef Pekař- Kamilu Kroftovi, dopis ze 12. března 1924, Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 3, inv. č. 195.

³⁷ KROFTA Kamil, Konec starého Uherska, Bratislava: FF UK, 1924, s. 47. Edice: Sborník FF UK v Bratislavě, roč. 2, č. 24.

³⁸ KROFTA Kamil, Stará ústava česká a uherská. Bratislava: Nákladem Učené společnosti Šafaříkovy v Bratislavě, 1931, s. 84.

³⁹ KROFTA Kamil, Čechoslováci a Maďaři na začátku svých dějin, in: Průdy, roč. 15, č. 2, 3/1931, s. 70-94, 135-147.

⁴⁰ KROFTA Kamil, Čechové a Slováci před svým státním sjednocením, Praha: Orbis, 1932, s. 69.

⁴¹ KROFTA Kamil, Národnostní vývoj zemí československých, Praha: Orbis, 1934, s. 104.

⁴² KROFTA Kamil, Vývoj národního vědomí u Čechů a Slováků, strojopis přednášky, s. 41, Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 6, inv. č. 405.

⁴³ KROFTA Kamil, My a Maďaři v bojích s Turky, Praha: Státní tiskárna, 1934, s. 50. Zvl. otisk z Časopisu Svobodné školy politických nauk v Praze, roč. 6, č. 4—5/1934.

president Edvard Beneš, redigován byl Jaroslavem Werstadtem. Na historika na bratislavské FF UK zde zavzpomínal Rudolf Holinka (1899-1953), jeho texty o Slovensku popsal Václav Chaloupecký.⁴⁴ Mezi historiky, kteří v dnes klasických dílech o Kroftově bratislavském působení psali, nalezneme především Františka M. Bartoše, či Julia Glückliche. Slovenský pobyt zmiňuje i nedávná monografie Naděždy Morávkové.⁴⁵

Ani s rokem 1925 nebyla Kroftova vědecká komunikace se Slovenskem přerušena. 19. května 1931 byl valným shromážděním pražského Slovanského ústavu zvolen členem Sboru pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi.⁴⁶ V roce 1935 Kroftovi byla vydána studie **Podkarpatská Rus a Československo**.⁴⁷ O příspěvek o Podkarpatské Rusi jej do sborníku Klubu přátel Podkarpatské Rusi požádal v roce 1935 jeho předseda Jaroslav Zatloukal. Sborník vyšel na jaře následujícího roku v Bratislavě a Krofta do něho svůj text dodal.⁴⁸ Na MZV ČSR pro Kroftu odborné podklady jeho textů a přednášek o Podkarpatské Rusi, ale i tamních Rusínech, připravoval PhDr. Antonín Hartl.⁴⁹ Ten se stejně jako Krofta výrazně angažoval v meziválečném československém zednářském hnutí.⁵⁰

Po odchodu z Bratislavy se Krofta nepřestal zajímat o život FF UK. O vědeckém a publicistickém provozu Učené společnosti Šafaříkovy (USŠ) a jejího periodika Bratislava, řízeného prof. Albertem Pražákem, jej pravidelně informoval tajemník společnosti prof. Vladimír Klecanda. Na sklonku roku 1934 mu popsal, jak se v posledních dvou letech snažil vést USŠ i periodikum co nejvíce se zaměřením na Slovensko a Podkarpatskou Rus. Tímto směrem plánoval pokračovat i v roce 1935.

⁴⁴ HOLINKA Rudolf. cit. dílo (1936), s. 70-73; CHALOUPECKÝ Václav, Slovensko v Kroftově práci historické, in: O Kamilu Kroftovi, historikovi a diplomatu, Praha: Melantrich, 1936, s. 129-140.

⁴⁵ BARTOŠ, František M., Kamil Krofta, Praha: Orbis, 1946, s. 21-22; GLÜCKLICH, Julius, Kamil Krofta, Praha: ČAVU, 1947, s. 27-29; MORÁVKOVÁ Naděžda, Plzeňan Kamil Krofta, Plzeň, Koniáš, 2016, s. 176.

⁴⁶ Sbor pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi Slovanského ústavu-Kamilu Kroftovi, dopis z 20.května 1931, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 1, složka 3.

⁴⁷ KROFTA Kamil, Podkarpatská Rus a Československo, Praha: Svaz národního osvobození, 1935, s. 62.

⁴⁸ Jaroslav Zatloukal Klub přátel Podkarpatské Rusi-Kamilu Kroftovi, dopis z 3. srpna 1935, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 18, inv. č. 570; KROFTA Kamil, Čechoslováci a Podkarpatská Rus, in: Podkarpatská Rus. Sborník hospodářského, kulturního a politického poznání Podkarpatské Rusi, Bratislava: Podkarpatoruské nakladatelství Josef Stejskal, 1936, s. 19-29.

⁴⁹ HARTL Antonín, Podkarpatská Rus, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 18, inv. č. 570. Vrchní odborový rada MZV ČSR PhDr. Antonín Hartl (1885-1944), studoval na FF UK v Praze bohemistiku, slavistiku, romanistiku, doktorský titul 1912, v letech 1913-1919 v ČAVU, 1919 redaktor Národní demokracie, 1920-23 redaktor Času, 1924 knihovník MZV ČSR, 1925-1939 vedoucí redaktor tiskové kanceláře MZV ČSR, 1933-1938 vedoucí redaktor Svobodného zednáře, 1939-1944 odborný pracovník Národní a univerzitní knihovny v Praze. Laik Církve československé (husitské). Zabýval se i Rusíny a jejich kulturou na Podkarpatské Rusi.

⁵⁰ KROFTA Kamil, Legitimace Národní velíká lóže Československa, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 1, složka 3. Krofta, člen lóže Národ, zasvěcen 15. června 1919, mistrovský list č. 273.

Poznamenal zcela v duchu meziválečného čechoslovakismu: „Chceme-li my Češi vskutku býti Čechoslováky, musíme se i vědecky zmocnit Slovenska, jež se musí státi tak přístupným objektem našeho vědeckého snažení, jako jsou Čechy a Morava (...).“⁵¹ S vzhledem do dobových politických střetů ve státě dodal, že české poslání na Slovensku by nemělo skončit ani tehdy, když by došlo k ústavním změnám a oba národy se ústavně rozdělily. „Máme-li trvale míti vedoucí postavení v našem státě, které nám patří a kterého si musíme uhájiti v prospěch státu, musíme vždy (...) dbáti o vědecký výzkum Slovenska.“⁵² Platformou tohoto úsilí Klecandovi měla být i dále Učená společnost Šafaříkova, ne pouze česká, nebo jen slovenská, ale československá.⁵³

Po Mnichovu 1938 a zásadních politických změnách na Slovensku došlo usnesením presidia USŠ ke změně jejích stanov. Zatímco mezi 29. únorem 1936 a 4. říjnem 1938 působil Krofta jako ministr zahraničí Československa, Klecandovy informace o tom přijímal již mimo tento úřad. Až na sklonku druhé republiky mu Klecanda oznámil, že zve na 11. března 1939 pražské členy USŠ k soukromé poradě na FF Univerzity Karlovy, s programem reorganizace společnosti.⁵⁴ Tyto poslední hektické aktivity pak rychle přerušila okupace Čech Třetí říší na jaře roku 1939.

Vedle poměrů na FF UK a USŠ Krofta ve vztahu k Slovensku po léta pozorně sledoval i maďarskou politiku, dějepisectví a politickou publicistiku. Studoval pravidelně cyklostilované přehledy zahraničního tisku MZV, zahrnující maďarský tisk, politické a historické články, knihy i studie o Uhrách, Slovensku, střední Evropě, ale i významná díla maďarských historiků a státníků. Orientoval se dobře v maďarské propagandě a vývoji její historické, etnografické i ekonomické argumentace. Především jej zajímalo, jak je zobrazována národnostní a menšinová politika i její vývoj v Uhersku před rokem 1918, a v Maďarsku po něm.⁵⁵ O řadě témat si nechával vypracovávat podrobné zprávy, na nichž se z Bratislavy podíleli čeští historici, mezi nimi především prof. V. Chaloupecký.⁵⁶ S ním si o mnoha

⁵¹ Vladimír Klecanda - Kamilu Kroftovi, dopis z 30. prosince 1934, Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 3, inv. č. 136; NOVÁK Jozef - SOPUŠKOVÁ Alžběta, cit. dílo (1987), s. 34.

⁵² Vladimír Klecanda - Kamilu Kroftovi, dopis z 30. prosince 1934, Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 3, inv. č. 136.

⁵³ Vladimír Klecanda - Kamilu Kroftovi, dopis z 30. prosince 1934, Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 3, inv. č. 136.

⁵⁴ Vladimír Klecanda - Kamilu Kroftovi, dopis ze 7. března 1939, č. j. 180/39. Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 12, inv. č. 506.

⁵⁵ Denní přehled zahraničního tisku, roč. 15, z12.března 1935, Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 15, inv. č. 539 b; Výběr z denního přehledu zahraničního tisku, Tamtéž, inv. č. 539a, c, d, e. Doplněno výstřižky z tisku, brožurami, knihami.

⁵⁶ Publikační akce proti maďarské propagandě, Archív AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 14, inv. č. 536.

tématech maďarských dějin psal.⁵⁷ Kroftovy texty o Maďarsku i s přípravnými materiály v rukopisné podobě uchovala jeho archivní pozůstalost.⁵⁸

Kroftovi 1. světová válka přinesla v Evropě dominanci demokracie nad autokracií. To se pro něho promítlo do poválečných cest evropské zahraniční politiky. Ve střední Evropě a na Balkáně pak do vzniku Malé dohody. Historik a diplomat jako jeden z hlavních českých podporovatelů i spoluvůdců Masarykovy a Benešovy československé zahraniční politiky s porozuměním přijímal diplomatické i politické nastavení Malé dohody a orientaci československé zahraniční politiky na Francii. Plně podporoval E. Beneše i jeho úsilí řešit evropské a československé bezpečnostní otázky v rámci Společnosti národů.⁵⁹

Tomu všemu Krofta podřídil své vnímání vývoje složitých politických, ekonomických i národnostních témat střední Evropy po roce 1918. Historik nebyl nikdy přesvědčen, že krizové problémy nástupnických států střední Evropy vyvolal zánik Rakouska-Uherska. Středoevropské státy podle něho měly a byly schopny své politické, ekonomické i národnostní problémy řešit v rovině spolupráce. Překážku v tom pro Československo dlouhodobě viděl v Maďarsku, jehož politiku i argumentaci politické publicistiky proto pozorně dlouhá léta sledoval.

Vznik Protektorátu Čechy a Morava na jaře 1939 Kroftovi přinesl odchod do ústraní vily v Ejpovicích, a jen krátké pražské pobyty v rodinách svých synů, či na zasedáních ČAVU. I když se Slovensku vzdálil, během protektorátních let jeho historii dokázal vtělit do po válce vydané syntézy československých dějin. V tomto díle, na němž pracoval několik válečných let, až po své uvěznění roku 1944, vyslovil mnohé z toho, co naznačil již 7. února 1925 v bratislavské přednášce **O úkolech slovenské historiografie**.⁶⁰ Tragickou smrt vězněním oslabeného historika přinesl ještě rok 1945. O rok později vydané Kroftovy **Dějiny Československé** jsou, podle představ svého autora, nepřehlédnutelným dokladem vzájemnosti Čechů a Slováků, jeho odkazem nám, naší přítomnosti, ale i budoucnosti.⁶¹

⁵⁷ Václav Chaloupecký - Kamilu Kroftovi, dopis z 26. března 1931, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 2, inv. č. 108. Chaloupecký napsal Kroftovi o Josefu Pekaři, že vždy přeceňoval Uhry a s nimi i Maďary. Uvedl k tomu: „Měli šlechtu a proto byli pro Pekaře vždy páni, k nimž vzhlížel se svojí selskou uctivostí.“ Podle Chaloupeckého se toto stanovisko promítlo do Pekařových politických postojů k monarchii roku 1917, ale i k slovenské otázce v monarchii.

⁵⁸ KROFTA Kamil, My a Maďaři, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 8, inv. č. 444. Tři rukopisné texty zahrnující dobu do r. 1620, léta 1620-1648, 1848-1918.

⁵⁹ Ministr dr. Kamil Krofta o hospodářské spolupráci ve střední Evropě, in: Vídeňský deník. Orgán rakouských Čechoslováků, roč. 26, č. 1/1932, s. 2.

⁶⁰ Kamil Krofta-Janu Kroftovi, dopis z 22. června 1943, Archiv AV ČR, fond Kamil Krofta, 347, karton 1, inv. č. 29.

⁶¹ KROFTA Kamil, *Dějiny Československé*, Praha: Sfinx, B. Janda, 1946, s. 914.